

VICTOR COJOCARU, *Populația zonei nordice și nord-vestice a Pontului Euxin în secolele VI – I a. Chr. pe baza izvoarelor epigrafice*, Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2004, 500 p., 16 pl.

Istoricul societății antice, care-și fixează ca obiectiv final cunoașterea populației unui spațiu geografic de oarecare dimensiuni, are la dispoziție trei principale surse: informațiile literare, inscripțiile și elementele culturii materiale. Coroborarea datelor obținute prin investigații independente în fiecare din domeniile amintite duc adeseori la rezultate care ne apropie de o lume de care ne despărțăm milenii.

Cel care pornește la rezolvarea unei astfel de teme are în vedere dificultățile obiective ale acestui tip de investigații în orice zonă. Exploratorul știe că greutățile se multiplică pentru teritoriul care: au fost colonizate; sunt situate în calea migrațiilor; au și o populație flotantă proprie tuturor porturilor; constituie zone geopolitice de excepție. În sfârșit, constată adeseori că știrile despre neeniile autohtone sunt relativ puține, limitate la aspecte nesentiale și neuniform distribuite în spațiul cercetat.

Dacă pentru antroponimia greacă cataloagele existente de secole sunt permanente actualizate, îmbunătățite, rămân încă problematice, necesită fine nuanțări separările pentru spațiul microasiatic. Numele înglobate între cele iraniene implică de asemeni o familiarizare cu toate etapele și particularitățile fără a le grupa de la început sub denumirea comună de nord-iraniene. Se adaugă grupul numelor tracie unde interesul cercetărilor din punctul de vedere al istoriei naționale este sporit căci investigația în acest domeniu poate amplifica materialul lingvistic existent, ducând la posibile progrese în cercetarea limbii traco-getice și la o posibilă îmbogățire a substratului.

Dificultățile în parte subiective au în vedere capacitatea de discernământ, o selecție riguroasă într-o literatură istorică cu vechime aceluși și spiritul critic, care poate fi blocat ținând seama că dintr-unul care au contribuții esențiale sunt și savanți precum: V. V. Latyšev, M. I. Rostovjev, D. M. Pippidi, Ju. G. Vinogradov ș. m. a.

Necesitatea unei noi lucrări în acest domeniu era cerută de acumularea de noi inscripții, de progresele în filologie, de importante contribuții în cercetarea antroponimelor grecești, microasiatice, iraniene, tracie etc., de scrierile istorice de o mare varietate asupra problemelor zonei.

Victor Cojocaru a considerat potrivit următoarea structură a cărții: I – *Teritoriile și populațiile din zona nordică și nord-vestică a Pontului Euxin în secolele VI-I a. Chr. Considerații istoriografice*; II – *Geografia istorică a ținuturilor de la nordul și nord-vestul Mării Negre în*

secolele VI-I a. Chr.; III – *Orașele grecești de la nordul și nord-vestul Mării Negre de la întemeiere până la „sinteza pontică” a lui Mithridate*; IV – *Populațiile din zona nordică și nord-vestică a Pontului Euxin în secolele VI-I a. Chr. Catalogul și analiza antroponimelor*; V – *Relațiile dintre greci și „barbari” la nordul și nord-vestul Pontului Euxin reflectate în unele inscripții din perioada elenistică*; VI – *Concluzii*. Lucrarea este însoțită de un rezumat în limba germană, indici și planșe.

Primele trei capitole deosebit de utile fac dovada calităților sale de istoriograf. O însemnată parte a bibliografiei îi este accesibilă prin stăpânirea limbii ruse în care au fost întocmite numeroase lucrări și studii de mare importanță. Grație acestor capitole cititorul cunoaște problemele politico-sociale, economice, etno-demografice ale zonei. Sunt pagini de mare cursivitate și consistență. Unele formulări ar putea fi amendate. Ex.: „De altfel I. I. Russu își recunoaște limitele, afirmând că ...” (p. 141). De fapt I. I. Russu prezintă un stadiu al cercetării și limitele în care problemele au fost rezolvate.

Capitolul al IV-lea, esența cărții, are ca obiect tocmai prezentarea fiecărui nume, încadrarea justificată pe etnia însoțită, acolo unde inscripțiile sunt mai complete, de date despre poziția socială, funcție sau credința individului a cărui antroponim este consemnat.

Un material bogat care ocupă 153 de pagini cu mențiuni, încadrări argumentate. Autorul în primul rând și lectorii avizați vor putea interveni, amplifica, redirecționa, dar baza rămâne această reunire a cărei întocmire a necesitat efort și calificare.

La această variantă a cărții ar fi fost potrivit traducerea citatelor atât din greacă și latină cât și din rusă, germană, engleză sau franceză.

La p. 168, în cazul numelui Ἀραβ(αῦρος), dacă aceasta este completarea, el poate să nu fie o scriere greșită pentru τ – căci există cuvinte precum θοῦρος, α, ov – „impetuos”; pentru Γομαρία (p. 194) apartenența greacă nu este convingătoare.

Inscripțiile alese pentru prezentarea relațiilor dintre greci și „barbari” sunt reprezentative, iar modul în care este efectuată exegeza lor deosebit. Relevanta includerea stampilei ΑΧΙΑΛΕΩ←, descoperită de V. Cojocaru, prin care este argumentat cultul lui Ahile la Tyras și Decretul onorific de la Tyras cu date deosebit de interesante.

O carte cu temă dificilă dar în final generoasă, sursă pentru cunoașterea unor aspecte și probleme: a populației și a mișcărilor de populație, a istoriei social-economice, a vieții religioase – elemente pentru reconstituirea istoriei acestui spațiu pe parcursul a șase secole.

Aș fi dorit ca altă persoană să recenzeze cartea nu din comoditate sau pentru că n-aș reuși să mă obiectivez suficient față de realizarea colegului care va prelua ștabela investigației lumii greco-elenistice și romane în spațiul nord-vest-pontic și care mi-a făcut onoarea în a-mi

dedica, alături de Prof. Ioan Caproșu, volumul. După validarea valorii științifice a acestei contribuții într-o formă apropiată, care a justificat acordarea titlului de doctor în științe istorice cu mențiunea *summa cum laude*, un nou lector ar fi confirmat o importantă realizare a unui cercetător înzestrat cu pregătirea și calitățile necesare unui istoric care va da cu siguranță și în viitor istoriei noastre vechi lucrări temeinice.

SILVIU SANIE